

Komisji we wrześniu 1959 r. w Pradze odbędzie się tamże krótkie spotkanie Polsko-Niemieckiej Komisji Historycznej.

Erfurt, 18 luty 1959 r.

(Prof. Dr Gerhard Schilfert)

(Prof. Dr Kazimierz Piwarski)

Warto zaznaczyć, iż w pracach Komisji stopniowo coraz poważniejszą rolę odgrywają przygotowywane wspólnie wydawnictwa naukowe. Tak więc bliski realizacji jest zbiór studiów (napisanych przez historyków polskich i niemieckich) z dziejów stosunków polsko-saskich w dobie wojny północnej, który to zbiór stanowić będzie pierwszy tom wydawnictw Komisji. W przygotowaniu jest opracowanie wspólnymi siłami historyków polskich i niemieckich zbioru studiów o „hakacie”. Wcześniej zapewne doczeka się realizacji zbioru studiów do dziejów stosunków polsko-niemieckich w latach 1795—1918, zaplanowany jako tom drugi wydawnictw Komisji. Tego rodzaju wydawnictwa przyczynić się winny do poważnego wzbogacenia dorobku naukowego w zakresie dziejowych stosunków polsko-niemieckich.

K. P.

PIERWSZA SESJA KOMISJI HISTORYCZNEJ POLSKO-CZECHOSŁOWACKIEJ

W dniach od 7 do 9 kwietnia br. odbyła się w Krakowie pierwsza sesja powołanej do życia w ubiegłym roku Komisji Historycznej Polsko-Czechosłowackiej. W sesji wzięli udział członkowie obydwóch sekcji, na jakie dzieli się Komisja, a mianowicie ze strony czzechosłowackiej: prof. dr Josef Macůrek, przewodniczący sekcji (Uniwersytet w Brnie), dr Josef Kočí, sekretarz (Instytut Historyczny Cz. A. N. — Praga), i jako członkowie: doc. dr František Kavka (Uniwersytet Karola — Praga), dr Josef Kolejka (Instytut Historyczny Cz. A. N. — Brno), doc. dr Mirosláv Kropilák (Instytut Historyczny Słowackiej A. N. — Bratysława) i František Prošek (Naczelna Dyrekcja Archiwów — Praga); ze strony polskiej: prof. dr Kazimierz Piwarski (U. J.), przewodniczący sekcji, mgr Mirosław Frančić, sekretarz (U. J.) i jako członkowie: prof. dr Ewa Maleczyńska (Uniwersytet Wrocławski), mgr Józef Chlebowczyk (Zakład Historii Śląska IH PAN — Wrocław), prof. dr Jan Dąbrowski (U. J.) i prof. dr Kazimierz Lepszy (U. J.) w zastępstwie nieobecnego członka Komisji, prof. dra Henryka Batowskiego.

Ponadto, prócz pracowników krakowskich ośrodków naukowych, w sesji wzięli udział specjalnie zaproszeni naukowcy, zajmujący się problematyką stosunków polsko-czeskich (prof. dr Zdzisław Kaczmarczyk i prof. dr Bronisław Włodarski) oraz dyrektor Naczelnej Dyrekcji Archiwów, Henryk Altman.

Koncepcja naukowej współpracy historyków polskich, czeskich i słowackich posiada sama swoje dzieje, uwidocznione w szeregu publikacji, wystąpień, konferencji przygotowawczych i planów. Sięgają one końca ubiegłego stulecia i przebiegają się w okresie międzywojennym, zwłaszcza zaś w latach 30-tych, gdy nawet utworzono wspólną komisję. Przypomnieli o tym z własnych wspomnień prof. dr J. Macůrek i prof. dr B. Włodarski, podkreślając słusznie, że jeśli wysiłki J. Golla i J. Bidlo ze strony czeskiej i St. Zakrzewskiego i M. Handelsmana ze strony polskiej nie zostały uwieńczone powodzeniem, to przyczyna tego leżała zarówno w całokształcie ówczesnych warunków politycznych, jak i w tym, że te szlachetne wysiłki były udziałem jednostek borykających się z różnorodnymi trudnościami. Nie ma ich już na drodze nowo powstałej Komisji, choć nie oznacza to, by jej praca we wszystkich punktach była łatwa.

Podstawę do dyskusji stanowił referat przewodniczącego sekcji czzechosłowackiej, J. Macůrka „Czesi i Polacy w przeszłości. Dotychczasowy stan badań (po r. 1945)

i dalsze zadania", w którym scharakteryzowany został dorobek czeskiej i słowackiej nauki historycznej w zakresie badania wzajemnych stosunków naszych narodów i wytyczone pewne postulaty pod adresem przyszłych prac Komisji. Jak wynikało z przytoczonych w części danych referatu, historiografia czechosłowacka może się poszczycić dużą ilością zarówno prac, jak i pracowników, którzy zagadnieniami tymi się zajmują, chociaż znaczny odsetek rozpraw, jak to referent zaznaczył, ma charakter przyczynkarski i porusza się w problematyce „stykowej”.

Warunkiem systematycznej i owocnej pracy Komisji jest z jednej strony dokładna informacja zarówno w zakresie prac wykonawczych i planowanych, jak również możliwości badawczych, z drugiej zaś ustalenie możliwie wszechstronnej tematyki, obejmującej te problemy, których opracowanie jest ważne dla poznania wzajemnych stosunków. Te dwie sprawy stały się głównym przedmiotem dyskusji.

Stwierdzono ogólnie niezadowolający stan informacji. W zakresie archiwaliów postanowiono dokonać wymiany opublikowanych inwentarzy poszczególnych zespołów oraz w miarę możliwości dążyć do zarejestrowania wszystkich bohemików w zbiorach rękopiśmiennych w Polsce i poloników w Czechosłowacji a spis opublikować w formie informatora. Ponieważ stwierdzono, iż działalność recenzyjna nie przedstawia się w sposób zadowolający po jednej i po drugiej stronie, w wyniku czego historycy nie zawsze są należycie informowani o ruchu wydawniczym, a recenzje niejednokrotnie omawiają publikacje przypadkowe, postanowiono na podstawie analizy tej działalności w ostatnim pięcioleciu poruszyć tę kwestię bardziej szczegółowo na najbliższym posiedzeniu Komisji. Za bardzo celową uznana została sugestia prof. St. Hoszowskiego „by wrócić do tradycji artykułów informujących o badaniach społeczno-gospodarczych nauki czechosłowackiej, zamieszczanych na łamach „Roczników Dziejów Społecznych i Gospodarczych”. W zakresie informacji bibliograficznej o historiografii polskiej doniosłą rolę może odegrać Zakład Dokumentacji IH PAN.

W jednej z ważnych spraw Komisja nie posunęła się poza stwierdzenie faktu: chodzi o to, że w zasobach bibliotecznych księgozbiorów obydwóch krajów istnieje wiele luk, że brakuje najważniejszych publikacji. Z ośrodków polskich najlepiej w bohemika zaopatrzony jest Poznań i Wrocław, z czeskich w polonika — Praga. Zasada wymiany bezpośredniej, realizowana przez niektóre ośrodki, niezupełnie zadowala.

Jeżeli wymienione kwestie były raczej bezsporne, to problem „co opracowywać?” i „jak opracowywać?” wywołał ożywioną wymianę myśli. Ogólnie i jednogłośnie stwierdzono konieczność wprowadzenia tematyki porównawczej; szereg procesów, niekoniecznie „stykowych”, wykazuje w swym przebiegu daleko idące analogie. Czy będą to ruchy społeczno-religijne XV i XVI w., czy kryzys feudalizmu, wtórne poddaństwo, powstawanie manufaktur, rynku wewnętrznego, czy w końcu kształtowanie się klasy robotniczej, etapy jej rozwoju i formy organizacji, wszystkie te problemy stanowią wdzięczne pole do badań nad podobieństwami i różnicami procesów zachodzących w dziejach obu narodów. Wymaga to, jak w dyskusji podkreślali J. Macúrek, E. Maleczyńska i K. Lepszy, wyjścia poza przeważającą dotąd tematykę „stykową”. Do tego typu badań należą również postulowane przez Z. Kaczmarczyka studia porównawcze nad instytucjami prawnymi (np. prawo miejskie czy górnicze).

Ten postulat, prowadzący do pogłębienia problematyki metodologicznej, nie jest równoznaczny z likwidacją badań typu „stykowego”, których użyteczności nikt nie kwestionował. Pewną ich odmianą, realizowaną raczej rzadko, byłyby z jednej strony badania gospodarczo-społeczne nad terenami pogranicznymi traktowanymi jako gospodarza całość niezależnie od linii granicznej (np. Śląsk Cieszyński czy podgórskie tereny Sudetów), z drugiej zaś studia nad ziemiami śląskimi

w związku z ich przynależnością przez długie stulecia do korony św. Wacława oraz równoczesnym ciążeniem do Polski.

Zarówno badania porównawcze, jak i stykowe sięgnąć winny do problematyki historii kultury.

W wyniku dyskusji na temat metod i zakresu postulowanych prac ustalono następujące kierunki badań: 1. Powstanie i początki państwa w najstarszej historii obu narodów; 2. Ruchy społeczno-religijne w XIV—XVI w. i ich ideologia; 3. Główne formy społeczno-gospodarczego rozwoju od XIII do XVIII w. (wieś, miasta; badania cen, płac w tym okresie); 4. Związki kulturalne Polski, Czech i Słowacji od XIV do XVIII w.; 5. Walka narodowo-wyzwoleńcza w XIX w.; 6. Odbudowa i powstanie samodzielnego państwa polskiego i czechosłowackiego i ruch rewolucyjny mas ludowych w pierwszych latach istnienia tych państw; 7. Współpraca partii komunistycznych Polski i Czechosłowacji w okresie międzywojennym; 8. Wspólna walka obu narodów przeciw okupacji hitlerowskiej.

Kierunki te nie wyczerpują całej, obszernej problematyki wzajemnych stosunków; określają jedynie wytyczne badań szczególnie ważnych dla uzyskania pełnego ich obrazu.

W toku obrad stwierdzono, iż Komisja nie powinna ograniczać się wyłącznie do inicjowania i koordynowania prac naukowych (choć stanowi to szerokie pole jej działalności); w zakresie jej zainteresowań powinna się znaleźć również popularyzacja wyników naukowych w obydwu krajach, zwłaszcza że w ostatnich latach można zaobserwować osłabienie akcji tłumaczenia prac historycznych zarówno po stronie polskiej, jak i czechosłowackiej. Z tych założeń wyniknął postulat możliwie szybkiego opracowania popularnej syntezy historii Czechosłowacji dla użytku czytelnika polskiego i analogicznej pracy w Czechosłowacji, oraz dezyderat wymiany spisów tych książek, jakie z uwagi na swój charakter i popularyzatorskie ujęcie najlepiej się nadają do tłumaczenia. Postanowiono w końcu prześledzić, w jaki sposób dzieje Polski przedstawione zostały w obowiązujących podręcznikach w Czechosłowacji i na odwrót. Z uwagi na istnienie szeregu punktów styčných w badaniach postanowiono stosować szeroką korelację z pracami innych komisji historycznych (Polsko-Niemiecka, Czechosłowacko-Niemiecka).

Już to suche zestawienie zadań Komisji, z których pewne są w trakcie realizacji, wykazuje, iż dotychczasowa nie zawsze systematyczna, a więc tym samym i mało skuteczna współpraca naukowa, wchodzi na nowe tory. Jest wszakże jeszcze jeden moment, którego suchy protokół nie może zarejestrować: mianowicie przyjazna i serdeczna atmosfera, jaka przez cały czas towarzyszyła obradom. To *imponderabilium* przekonuje jeszcze bardziej o przyszłej skutecznej pracy Komisji. Optymistyczna prognoza znajdzie niewątpliwie potwierdzenie na drugiej sesji Komisji, która ma się odbyć we wrześniu br. w Pradze.

Miroslaw Frančič

SPOTKANIE NAUKOWE W SPRAWIE ZORGANIZOWANIA KONFERENCJI CZECHOSŁOWACKO-POLSKIEJ POŚWIĘCONE ZAGADNIENIOM REWIZJONIZMU ZACHODNIONIEMIECKIEGO

Potrzebę zorganizowania takiego spotkania odczuwano od dawna zarówno po stronie czechosłowackiej, jak i po naszej. Obie strony chętnie by również na jednym z przyszłych spotkań widziały przedstawicieli NRD. Organizację spotkania, które odbyło się w dn. 16—18 maja 1959 r., wzięła na siebie Instytut Zachodni oraz Zachodnia Agencja Prasowa.

Ze strony czechosłowackiej w spotkaniu udział wzięli: dyrektor Ustavu pro mezinárodní politiku a ekonomie w Pradze Vladimír Soják, doc. dr Antonín Šnejdár, oraz współpracownik Historického Ustavu ČSAV w Pradze dr Langer